

S Z E M L E

Ritter, François : Histoire de l'imprimerie alsacienne aux XVe et XVIe siècles. Strassbourg – Paris 1955. Le Roux, XVI, 631 l., 1 t.

A könyv 1955-ben jelent meg a *Publications de l'Institut des Hautes Études Alsaciennes* 14. köteteként.

Az ősnymondások dicséretével kezdi : a XV. és XVI. század nyomdászai művészek voltak – írja, – s munkáiknak, nyomtatványaiknak szakemberek és laikusok egyaránt osodálattal adóznak. Hiányolja, hogy nincs egy összefoglaló nagy mű, mely minden nyomdászt megemlítené, a kevésbé jelentőseket éppen úgy, mint a nagy neveket. A meglevő részlettanulmányok nem pótolnak egy ilyen teljes monográfiát.

Könyvét a nagyközönség számára írta, ezért a jegyzetekbe és függelékbe helyezte azokat az adatokat, melyek csak a nyomdászati anyaggal foglalkozó kutatókat érdeklik. A függelék a könyvben előforduló szerzők, korrektorok életrajzi adataival egészítette ki, így a legfontosabb adatokat egy helyen megtalálhatja az érdeklődő. Mielőtt anyaga tulajdonképpeni tárgyalásához kezdene, röviden összefoglalja, miben is áll a könyvnyomtatás, hogyan készült a könyv a XV. században. Ezzel kapcsolatban kiemeli a korrektor szerepét, s pár híres nevet is felsorol : ERASMUS, GERBEL, LUSCINIUS.

Könyvét – a két század szerint – két nagy részre osztotta ; e két részen belül fejezetenként ismerteti az egyes nyomdások életét és működését. Az első fejezetet GUTENBERGnek szenteli mint az első strassburgi nyomdásznak. GUTENBERG életéről szólva megemlíti a még máig sem tisztázott problémát : hol élt GUTENBERG 1444. márc. 12. és 1448. okt. 17. között. Szerinte, ha ezt tisztázni tudnák, sok ehhez kapcsolódó probléma megoldódna.

A következő két fejezetben az egymás után meginduló nyomdákról és tulajdonosaikról beszél, a 4. és 5. fejezetben pedig a fametszetes könyvillusztrációnak az elzászi nyomdászatban való bevezetéséről és fénykoráról. A 6. fejezetben a jelentéktlenebb nyomdászokat és nyomdákat sorolja fel, s végül ennek a résznek zárófejezetében a külföldre vándorolt, de elzászi eredetű nyomdások életét és munkásságát tárgyalja.

A könyv második része nagyjából az első rész beosztását követi. A következő hat fejezetben tovább folytatja a strassburgi nyomdások seregszelméjét, utoljára hagyva itt is a kevésbé jelentőseket. Külön fejezetben beszél a Strassburgban nyomtatott francia nyomtatványokról. Ezek legnagyobb része vallásos tárgyú, s a protestantizmus franciaországi elterjedésével áll kapcsolatban. Felsorolja az általa ismert műveket, lehetőleg pontosan megjelölve, hogy ki nyomtatta.

Ezzel a fejezettel zárja le a strassburgi nyomdászatról írottakat. Két fejezetben ismerteti ezután a többi elzászi nyomda történetét, s végül az utolsó fejezetet Elzász híres illusztrátorainak szenteli. Az egyes mesterek műveinek felsorolását az illusztráció fejlődéséről írt rövid áttekintés vezeti be. Megállapítja, hogy egy külön elzászi iskola

jött létre a hagyományos gótikus művészet befolyása alatt, s csak a XV. sz. végén, a XVI. sz. elején jelennek meg az első figyelemre méltó munkák. Legszebb közöttük — szerinte — az 1502-ben megjelent VERGILIUS-kiadás illusztrációi. Ezután tér át az egyes mesterek életének és működésének ismertetésére.

A könyv végén RITTER még egy utolsó, általános összefoglalást ad a nyomdászat kezdeteiről, nyomon követve a világi könyvek fokozatos térhódítását. Érdekes statisztikát ad az 1480–1500 között megjelent könyvekről, mely szerint a vallásos irodalom 50, a népkönyvek 15, az orvosi, történeti és tudományos művek 25, a humanista könyvek pedig 10 százalékát alkották e kor könyvtermelésének. Megemlíti azt is, hogy a reneszánsz, mely Elzászban a XVI. sz. elején élte virágkorát, erős hatást gyakorolt a nyomdászatra. A század nagy nyomdászai: SCHOTT, SCHÜRER, ANSHELM egymással szövetkezve adták ki a görög és latin klasszikusokat, gondos kiállításban.

A befejező rész utolsó néhány oldalán a nyomdászattal kapcsolatos egyéb ipari és gazdasági kérdésekkel foglalkozik: papírgyárakkal, könyvkötéssel, a vásárok szerepével a könyvterjesztésben, az első kiadó-nyomdászokkal s végül a könyvtárak alakulásával.

A jól megírt és alapos gonddal összeállított kötetet függelék, betűrendes mutató, rövidítés-jegyzék és bibliográfia egészíti ki. A kötet végén található két táblával még további értékes segítséget nyújt az olvasónak: az egyik a nyomdászok kronologikus táblázata, a másik pedig Strassburgot ábrázolja, a könyvben szóba került helyek megjelölésével.

SÜVEGES ILONA

A catalogue of the fifteenth-century books in the University Library Cambridge, compiled by J. C. T. OATES. Cambridge, 1954. xiii, 898 l.

A cambridge-i Egyetemi Könyvtár közel négy és félezer ősnymtatványt őriz, és így a világ tíz legnagyobb ősnymtatvány-gyűjteménye közé tartozik. Azzal, hogy e rendkívül gazdag állományt nyomtatott katalógusban részletesebben feltárták, igen értékes segítséget nyújtottak a könyvnyomtatás első korszakával foglalkozóknak. Már 1870-ben felmerült az a gondolat, hogy a könyvtár ősnymtatvány-katalógusát nyomtatásban közreadják. A részletes, leíró katalógus helyett — az időközben megindult *British Museum Catalogue (BMC)* és *Gesamtkatalog der Wiegendrucke (GW)* miatt — 1926–38 között H. R. CRESWICK jegyzékkatalógust készített. Ezt ellenőrizte és konkoranciákkal látta el, végül a gyűjtemény történetével egészítette ki J. C. T. OATES.

A vaskos kötet igen nagy szakértelemről és egyben mértéktartásról tesz tanúságot. Megtalálható benne minden lényeges adat, akár a gyűjteményt közvetlenül kívánja valaki használni, akár más ősnymtatvánnyal kapcsolatos problémához keres benne tájékoztatást. Ugyanakkor elkerül minden felesleges ismétlést vagy szószaporítást.

Az előszó a katalógus összeállításának és a leírásoknak a szempontjait ismerteti. Utána a gyűjtemény rövid története következik, amely természetesen elválaszthatatlan az egész könyvtár történetétől. A könyvtár — első fennmaradt katalógusa szerint — 1667-ben már 16 000 kötetet számlált, és ebből több mint 350 ősnymtatvány volt. A gyűjtemény gyarapodásának mindenkor jelentős forrása volt az ajándékozás. Az első nyomtatvány ily módon 1475 májusában került a könyvtárba Thomas ROTHERHAM jóvoltából. A nagylelkű mecénások egész sora követte őt, I. György királyon keresztül (1715) egészen a GASELEE-hagyatékiig (1934). A bevezető történeti rész ismerteti egy-egy ritkább és érdekesebb példány megszerzésének körülményeit. Igen sok ősnymtatvány került a könyvtárba a múlt század második felében tartott nagy árverésekből. A gyűjtemény ma is gyarapszik: 1952-ben 11, a következő évben 10 új ősnymtatványt szerze-

ményeztek. A történeti hűség kedvéért felsorolja a régi, történeti gyűjteményekből (Rotherham, Old Library, Royal Library) ma már hiányzó 22 művet is. Megismerjük végül a gyűjtemény elhelyezését, felállítását, katalógusait és a vele foglalkozó jelentősebb könyvtárosokat.

A könyvtártörténetet az ősnymtatványok feldolgozásánál használt 76 legfontosabb segédkönyv jegyzéke követi, mely felér az ősnymtatvány-bibliográfiák és katalógusok gondosan összeválogatott bibliográfiájával.

A tulajdonképpeni katalógus felsorolja a könyvtár valamennyi ősnymtatványát (hét táblanyomat és hat egyleveles nyomtatvány is található a gyűjteményben), és 4374 tételt foglal magában. A rövid címlírás a következő adatokat tartalmazza: szerző (vagy rendsző), cím, formátum, lap magassága (mm-ben) és a dátum (ha ez a könyvből kiderül). Nyomdai kolligátumok esetében csak az első művet említi, a többire a később említésre kerülő szerzői betűrendes mutatóban utal. A címlírás után a bibliográfiai hivatkozás (PROCTOR, BMC, HAIN és GW) következik. (A BMC hiányzó részét DUFF, CAMBELL, HAEBLER stb. speciális bibliográfiai helyettesítik.) PÓLAIN-t, PELLECHET-t, COPINGER-t és REICHLING-et csak akkor említi, ha a BMC nem közli az illető nyomtatványt. Ha a könyvet bárhol máshol már leírták, akkor arra csak utal, a le nem írt nyomtatványokat ellenben röviden leírja.

A bibliográfiai utalást a kolláció, levélszám (megjelölve az üresekét), a használt betűtípusok, a sorok száma laponként, a szükséges szövegek közlések (itt megkülönbözteti az s és f, valamint az r és l betűket) követik. Ezután felsorolja a példány esetleges hiányosságait, provenienciáját, a bejegyzéseket és röviden jellemzi a kötést. Utoljára adja — szögletes zárójelben — a növedéki számot.

Az ősnymtatványok leírásai nyomdatörténeti, vagyis ún. PROCTOR-rendben sorakoznak egymás után.

A szorosabban vett katalógust három mutató követi: szerzői betűrendes, nyomdász, illetve nyomdahely szerinti és proveniencia szerinti. A szerző, illetőleg rendsző megállapításában nem merev: nem követi mindenben a GW szabályzatát, ezért nem is mindig következetes. Sok esetben először határoz meg — betűtípus alapján — nyomdászt. A proveniencia-mutató különösen példás: közli a monogramokat és a névtelen mottókat is, továbbá a volt tulajdonosok születési és halálozási évszámát.

A mutatók után találjuk a négy konkordanciát, melyben saját sorszámait összeveti HAIN, a GW, CAMBELL és DUFF katalógusainak számával.

A cambridgei Egyetemi Könyvtár ősnymtatvány-katalógusa a már említett két év szerzeményeinek jegyzékével zárul.

A 8 tábla és 9 szövegek közti kép főleg a könyvtártörténet illusztrálására szolgál. A könyvek közül egy *Biblia pauperum*, a COSTER-féle *Doctrinale*, egy CHAUCER-kötet és egy ritka ibériai (Braga) bűnbocsánati levél szerepel reprodukcióban. Ezenkívül három eddig ismertelen betűtípussal szedett szövegrészt is közread.

A kötet 154 leírása közül 71 eddig teljesen ismeretlen volt. A más bibliográfiák által említett, de le nem írt 83 leírása (ebből kilenc a GW pótlása, illetve javítása!) is rendkívül nagy segítség az ősnymtatványkutatók számára. A fenti kiegészítéseken kívül számos esetben említ variáns, közöl kollációt vagy határoz meg, illetve korrigál nyomdászt. A már említett mutatók és konkordanciák a kötet használhatóságát igen nagy mértékben növelik.

A katalógus ismertet néhány magyar szempontból érdekes darabot is. A volt tulajdonosok sorában találjuk APPONYI Lajos gróft, kitől három ősnymtatvány került 1892-ben a könyvtárba. NAGY István és SZENDEFFY gyűjteményéből egy-egy kötetet őriz ma ez a híres angol egyetemi könyvtár. A magyar szerzők közül MICHAEL DE HUNGARIA művei szerepelnek a legnagyobb számban (9 kiadás 14 példányban). TEMES-

VÁRI Pelbártnak három (RMK. III. 42, 76, 78), THURÓCZY Jánosnak egy (RMK. III. 15.) és GEORGIUS DE HUNGARIA-nak ugyancsak egy műve (RMK. III. 81.) szerepel a katalógusban. A magyar vonatkozású művek közül megemlítendő: egy pálos missale (RMK. III. 33.), Jóhann MUNTZ-nak a budai meridiánra készített 1495. évi naptára (BALLAGI 46.) és Jacobus MONTANUS angol nyelvű műve magyarországi SZENT ERZSÉBET-ről (részlet HAIN 4701. műből).

A nyomtatványok meghatározásában csupán egy ellenvéleményünk lenne, mégpedig a pálos missale (RMK. III. 33.) esetében, melyből eddig csupán egyetlen csonka példányt ismertünk az Országos Széchényi Könyvtárban. (A cambridge-i példány ezt — szerencsés módon — kiegészíti.) OATES szerint a könyv Brűnben STACHEL & PREINLEIN nyomdájában készült. Ezzel szemben HUBAY Ilona szerint (*Missalia Hungarica*. 64. l.) a kötet a baseli AMERBACH nyomda terméke. Mi — a betűtípusok alapján — inkább HUBAY véleményéhez csatlakozunk, bár el kell ismerni, hogy a brűni nyomda tevékenységi köréhez jobban talál egy missale, mint a baseliéhez.

BORSA GEDEON

Handbook on the international exchange of publications. Second ed. edited and revised by dr. Gisela von BUSSE. UNESCO, Paris, 1956. 507 l.

A világszerte megjelenő tudományos irodalom őrési áradata nélkülözhetetlenné teszi a nemzetközi kiadványcserének mint beszerzési módnak az igénybevételét, nélküle a nemzetközi tudományos együttműködés hiányos lenne. Az UNESCO igen hasznos munkát végzett tehát azzal, hogy kibocsátotta a nemzetközi kiadványcsere kézikönyvének második, jelentősen bővített és javított kiadását, és ezzel nagyot lendített a határon át folyó kulturális és tudományos érintkezés korábban akadozó gépezetén.

Az angol, francia és spanyol nyelvű 500 oldalas kézikönyv — eltérően az első kiadástól — két nagy részre oszlik: az első a nemzetközi kiadványcsere általános tudnivalóit tárgyalja világos csoportosításban és alapos részletességgel, a második 114 ország 3500 intézményének több mint 10 000 kiadványát sorolja fel. A kézikönyv tulajdonképpeni célját kétségkívül a második rész valósítja meg, mert hiszen gazdag választékot nyújt a cserélni kívánó könyvtárak számára.

A cserére vonatkozó alapvető ismeretek és általános elvek tanulmányozása nélkül viszont igen nehéz külföldi kapcsolatokat kezdeményezni, ez tehát az első rész fontosságát húzza alá. Ennek első fejezete a nemzetközi kiadványcsere *fogalmát* és főbb elveit a következőkben határozza meg: A nemzetközi kiadványcsere olyan szerződés vagy megállapodás, melyben a különböző államokhoz tartozó felek ígéretet tesznek arra, hogy egymásnak sajtótermékeket fognak adni. Lényeges elem a kölcsönös akaratnyilvánítás, a forma mellékes, a megállapodás, ha csak nem többoldalú, egyszerű levélváltás útján is létrejöhet. Sajtótermékeken természetesen a könyveken és folyóiratokon kívül ezek reprodukált formái is értendők, melyek a térképekkel, metszetekkel stb. együtt tárgyai lehetnek a cserének. Csak a politikai vagy erkölcsi szempontból bizalmas jellegű irodalom jelent kivételt. Kézikönyvünk csakis a tudományos kiadványok cseréjével foglalkozik és hangsúlyozza, hogy a cserénél a gazdasági elem, a haszonra való törekvés háttérbe szorul. Lényege, hogy a kereskedelmi úton egyáltalában nem vagy csak nehézségek árán beszerezhető kiadványokat biztosítja, különösen az olyan könyvtárak számára, melyeknek vagy nincs külföldi devizájuk, vagy csak kevés. Ajánlatos, hogy a cserélők haszonlesés nélkül folytassák a cserét mint a tudományos eszmecsere formáját, és módszereikben azt az elvet kövessék, hogy ne minél több, hanem minél megfelelőbb cserétársat keressenek maguknak, és azokat ne merev szabályok alapján, hanem lehetőleg egyénileg kezeljék.

Az első fejezet további részei külön-külön foglalkoznak az *akadémiák és tudományos intézetek, az egyetemek és a könyvtárak közötti cserével*. Mindhárom kategóriánál szó van arról, hogy miként tanácsos a cseretársakat kiválasztani, a kicserélt értékeket elszámolni és a cserét technikailag lebonyolítani. Az egyetemekről szóló részben rövid áttekintést kapunk a kiadványcsere történetéről, egy közbeiktatott hasznos táblázat az egyetemi dolgozatok és disszertációk legfontosabb nemzeti katalógusait sorolja fel. Az elszámolást illetően saját kiadványok cseréje esetében a mérleget tekintjük eleve kiegyensúlyozottnak, tekintet nélkül a küldött és a kapott anyag arányára. Folyóiratok esetében tanácsos az egyet-az-egyért elvet követni. Az esetleg mégis szükséges zsinórmérték háromféle lehet: a) a kötetek és folyóiratok száma; b) lapszám; c) súly.

Nagyvonalúság mellett is szükség van azonban nyilvántartásra. A cseretársakról felállított kartonlapokon fel kell tüntetnünk a küldött és kapott anyagot az elfogadott elszámolás szerinti egységekben. Ez nélkülözhetetlen a mindenkori helyzet áttekintéséhez és annak megállapításához, hogy tartozásaink vagy követeléseink vannak-e túlsúlyban. Az intézményen belül a cserével foglalkozó munkatársak lehetőleg alkossanak külön csoportot, de működjenek szorosan együtt a beszerzést intézőkkel. Ez a csoport azután rendszeresítheti bizonyos formalevelek használatát, és gondoskodnia kell a közvetlen vagy valamely hazai központon keresztül történő postázásról.

A *duplumcserének* az a nagy jelentősége, hogy segítségével a könyvtárak devizakiadás nélkül olyan régebbi anyagot szerezhettek, amely háborús pusztítások folytán vagy valamely más okból hiányzik gyűjteményeikből. Az újonnan keletkezett könyvtárak különösen sok hasznot meríthetnek a cserének ebből a fajtájából, melyet az UNESCO 1955 végéig központosítottan bonyolított le, azóta azonban az egyes nemzeti csereközpontoknak adott át. A duplumanyag felajánlásának különböző módjai közül a legelterjedtebb a sokszorosított jegyzékek alapján történő igénylés, melynél viszont az egymást fedő igények kielégítése során a kézikönyv által ajánlott módszerek valamelyikével a sorrendiség kérdését kell megoldani. Fokozottan előtérbe lép itt a nagyvonalúság követelménye: sokszor nem is kapunk semmit a küldött anyagért, máskor viszont mi vagyunk a megajándékozottak. Nyilvántartásokra itt is szükség van.

A *hivatalos kiadványok cseréjének* évtizedek óta megoldatlan kérdésével bőven foglalkozik a kézikönyv. Túlhaldottsága és eredeti hibái miatt elmarasztalja az 1886-os brüsszeli egyezményt, az új, többoldalú nemzetközi egyezmény megkötéséig pedig kétoldalú egyezmények kötését tanácsolja, és meghatározza ezeknek legfontosabb tartalmi elemeit.

A második fejezet a csere lebonyolításának módjairól foglalkozik. A *közvetett* csere egy-egy nemzeti központon keresztül történik, a *közvetlen* csere pedig a cseretársak között, minden más szerv közbeiktatása nélkül. Mindkét megoldásnak vannak előnyei is, hátrányai is. Maga a kézikönyv a csereközpontok igénybevétele mellett előnyösebbnek, hangsúlyozva azok megnövekedett fontosságát és szerepkörét. A modern csereközpontok ma már nem egyszerű továbbító szervek, hanem el kell vállalniuk az információs és tanácsadó irodák szerepét is. Természetesen továbbra is fontos feladatuk, hogy segítséget nyújtsanak országuk cserélő intézményei számára a szállítás, vámoltatás, kiviteli és behozatali engedélyek megszerzése stb. terén, és gyűjtőküldemények alkalmazásával ezentúl is kötelességük minél nagyobb megtakarításokat elérni a portóköltésekben. A kézikönyv szerint azonban a központok ezen munkájukon kívül nyilvántartják országuk cseréseit, egyeztetik a kapcsolatokat, figyelik a külföldi helyzetet, kezdeményezik az elhanyagolt országok és tudományterületek cseréjét, címanyagukkal mindenkor a cserét indítóknak rendelkezésére állanak, összehoznak cseretársakat, foglalkoznak a csere elméleti és gyakorlati kérdéseivel stb.

A közvetlen csere is jól működhetik, különösen olyan országokban, ahol a postai és vámkedvezmények általánosak. Ilyen helyeken a központ megtakarító szerepe felesleges, a kiadványok sokkal gyorsabban továbbíthatók, a cserések között melegebb együttműködés fejlődik ki stb. Mindenesetre a duplumcserét és a hivatalos kiadványok cseréjét ajánlatos központok útján végeztetni, melyek fontos szerepet töltenek be minden kiadványkategóriára nézve azokban az országokban, ahol a tudományos kiadvány-csere még csak kialakulóban van.

A fejezet két utolsó pontja az *OEEC* (Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet) és az *UNESCO Könyvtári Központjának* cseretevékenységét ismerteti. Az utóbbi, már említett szerv világviszonylatban töltötte be a kliringállomás szerepét, melynek során a háború utáni években 3500 könyvtár csereajánlatait 55 ország között közvetítette, és így 12 000 kiadvány cseréjét tette lehetővé.

A harmadik fejezetben áttekintést kapunk a csereegyezmények három fő típusáról: a már említett, formáság nélküli kétoldalú megállapodásokról, a többoldalú, kormányok közötti egyezményekről és az általános tárgyú, két- vagy többoldalú kulturális egyezményekről. *A kétoldalú megállapodások* köréből az egyszerű levélváltással létrejöttéken kívül ki kell emelni azokat, amelyeket két kormány a hivatalos kiadványok cseréjének rendezése céljából köt. Ezeknek a megállapodásoknak, illtőleg szerződéseknek tartalmi kellékeit a kézikönyv itt megismétli, majd mintaként közli az Egyesült Államok és Franciaország kormányai között 1945-ben létrejött szerződés szövegét. A fejezet végén találjuk a hivatalos kiadványcsere tárgyában az egyes államok között kötött kétoldalú szerződések felsorolását.

A többoldalú egyezmények közül a fejezet teljes szövegünkkel közli az 1886-os brüsszeli, az 1902-es és 1936-os amerikai-keleti egyezményeket és megállapítja, hogy ez a két utóbbi, bár nem kizárólagosan a nemzetközi kiadványcsere rendezése érdekében jött létre, több vonatkozásban pótolja a brüsszeli egyezmények hiányosságait, és egyúttal használható mintaként szolgál hasonló regionális egyezmények megkötésére. A két- vagy többoldalú *kulturális egyezmények* rendszerint olyan keretszerződések, melyek konkrétan nem rendezik a csere ügyét, inkább kötelezettséget vagy legalábbis biztatást adnak részletes csere megállapodások kötésére. A kulturális egyezmények részletes felsorolása nagyban emeli a kézikönyv használhatóságát.

A nyolcadik fejezet felhívja az államok figyelmét arra, hogy a ki- és behozatali engedélyek, bürokratikus formaságok, vámok és magas postaköltségek milyen nagy mértékben akadályozzák a kiadványokban foglalt emberi gondolatok szabad áramlását, és ezért milyen rendkívülien nagy fontosságú lenne ezeknek a korlátoknak minél teljesebb felszámolása. A kézikönyv alapos tájékoztatást nyújt a szállítás különböző módjairól, a postázás egyes fajtáinak (nyomtatványok, csomag, teheráru stb.) előnyeiről és hátrányairól, a vámügy terén fennálló helyzetéről stb. Jelentős előrehaladás történt azáltal, hogy az UNESCO kezdeményezésére 1950-ben létrejött a *Nevelésügyi, tudományos és kulturális kiadványok behozataláról* szóló nemzetközi többoldalú egyezmény, mely 1952 óta 20 állam között már érvényben is van, és számos kedvezményt biztosít vámügyi és postázási téren a cserélő intézmények számára.

Említettük, hogy a gazdag adattár a második részben sorakozik, itt valósul meg a kézikönyv célja: a lehetőségek bőséges választékát nyújtani a világ bármely részén működő bármilyen tudománnyal foglalkozó intézmény vagy könyvtár számára. A csere megindításához nem kell mást tenni, mint a kézikönyv által erre a célra felállított 16 szakcsoport közül a megfelelő megállapítani és azután az ezen szakszám után sorakozó intézményeket kikeresni mindazoknak az országoknak a fejezeteiben, melyekkel cserekapcsolatot kívánunk teremteni. Ha például egy magyar agrobiológiai intézet a saját kiadványai ellenében szeretné megkapni a külföld hasonló tárgyú kiadványait, fellapozza

az öt érdeklő országokat, és ott a 13-as és a 15-ös szakszámok alatt felsorolt intézmények között addig keresi, amíg megtalálja az öt érdeklő kiadványokat kibocsátó intézményeket.

A francia nyelvű betűrendben sorakozó országok egyes fejezetei a következőket tartalmazzák: *a)* a nemzeti csereközpont címét és tevékenységének vázlatát; *b)* a nemzeti bibliográfiai tájékoztató központ nevét és címét; *c)* az illető országban esetleg megjelenő periodikus bibliográfia megnevezését, amely a hivatalos kiadványokat sorolja fel; *d)* az egyes országok által kiadott és az ottani cserelehetőségeket, illetőleg intézményeket tartalmazó kézikönyveket és végül *e)* az említett 16 szakcsoportba osztott intézményeket, könyvtárakat stb. címeikkel és kiadványaikkal együtt. A szakcsoportokon belül az intézmények városok szerint sorakoznak, mindegyik ország fejezetének végén külön index található, mely a városokra utal. A rövidítéseket természetesen külön táblázat oldja fel, a szak- és országmutató pedig a kötet végén található. Magyarország viszonylag nagy terjedelemben szerepel, az 1954. év végének megfelelő állapot megközelítő teljességével.

Hibája a könyvnek, hogy az általános bevezető rész túl hosszú, helyenként ismételi, és nem tesz világos különbséget a jelenleg érvényben levő tényleges állapot és az elérni kívánt eredmények között. Az adattár helyenként elhanyagolja az intézmények pontos címének közlését. Lehetséges, hogy lesznek olyan könyvtárak, melyek az első kiadás szerkezetét jobban tudták használni, az ugyanis az ETO-ra épült, és csak az ETO főosztályain belül oszlott tovább országokra. Ez a kiadás fordított rendszerű: a főfejezeteket az országok adják, ezeken belül pedig egy speciális 16-os szakrend nyert alkalmazást. A hosszabb használat fogja eldönteni azt, hogy melyik rendszer előnyösebb. Az első kiadásnál mindenestre összehasonlíthatatlanul gazdagabb az új; sokkal több ország könyvtára, intézménye és ennek megfelelően sokkal több cserélhető kiadvány szerepel benne. Minden remény megvan arra, hogy eredményesen fogja szolgálni a könyvtárak nemzetközi együttműködésének és a tudományok korlátokat nem ismerő szabad áramlásának ügyét.

GOMBOCZ ISTVÁN

Sallai István—Sebestyén Géza : A könyvtáros kézikönyve. Budapest, 1956.

Művelt Nép. 576 l.

Gyors ütemben fejlődő könyvtárügyünk útján újabb mérföldkő ez a könyv. Könyvtárosaink serege, az olvasótábor, a könyvtárakkal szemben támasztott követelmények, mind hatalmasan megnövekedtek az utolsó 12 év folyamán, — teljesen igazuk van a szerzőknek, amikor könyvük bevezetőjében megállapítják, hogy nagyon szükségünk volt már egy új könyvtártani kézikönyvre, mert a régebbi érdemes művek (amelyek között érthetetlen módon nem említik KÁPLÁNY Gézáét) már nem elégítik ki a ma szükségleteit. Könyvük nemcsak terjedelmével szárnyalja messze túl a régebbi magyar kézikönyveket, hanem alaposágával és természetesen azzal is, hogy a kor színvonalán áll, s gondosan számba veszi a mai magyar élet sajátos jelenségeit és szükségleteit. Nemcsak könyvtártani irodalmunk számára komoly nyereség, hanem a gyakorlat, az élet számára is, — nem kétséges, hogy azzal a komoly segítséggel, amit fiatal könyvtárosainknak nyújt, számottevő mértékben hozzá fog járulni könyvtárügyünk nagy, új vívmányainak megszilárdításához, s emellett nyilván igen jó szolgálatokat fog tenni az egyetemi oktatásnak is.

A szerzők a bevezetésben hangsúlyozzák, hogy különféle könyvtár-típusok dolgozóinak az igényeit igyekeztek kielégíteni, és rámutatnak arra is, hogy ez csak bizonyos határok között sikerülhetett. A bevezetés szerint főleg két ponton szorították korlátok közé mondanivalójukat: rendszerint megelégedtek a kérdések általános bemu-

tatásával, és a többenél behatóbban foglalkoztak a felszabadulás óta szervezett könyvtári intézmények, vagyis a közművelődési könyvtárak problémáival. Az első korlátozás magától értetődő: általános kézikönyv legfeljebb kivételesen mehet el a kivitel apró részleteiig. A második azt jelenti, hogy a tudományos és főleg a nagykönyvtárak szempontjai háttérbe szorulnak a közművelődési könyvtáraké mögött.

Világos, hogy az optimális megoldás: külön kézikönyv a közművelődési könyvtárak és külön a tudományos könyvtárak részére, az utóbbi főleg a nagykönyvtárak igényeit tartva szem előtt. Egy másik lehetséges megoldás: mindkét típus szükségleteinek és szempontjainak párhuzamos figyelembevétele; ez nem gazdaságos, mert igen nagy terjedelmet kíván, s egy nagyon drága könyvet kényszerít a könyvtárosra, amelynek az egyik felére nem kíváncsi. Mindkét megoldás luxusos, s így nem esoda, ha kis országban egy harmadikra: a kompromisszumos megoldásra esik a választás. Ez történt a mi esetünkben is. Persze ez a megoldás csak a tartalom bizonyos egyenletlenségei révén valósítható meg, akármilyen gondal történjék is az anyag összeválogatása, megrostálása.

Ezek az egyenletlenségek az előttünk fekvő könyvön is kiütözköznek. A kérdések egy részét olyan szinten tárgyalja, amely a nagykönyvtárak dolgozóinak igényeit is kielégíti. Általában áll ez a könyvtári munka fő ágait tárgyaló fejezetekre (állománygyarapítás, katalógusok, raktározás és részben az olvasószolgálat és a tájékoztató munka), — sőt ezeknek nem egy részlete kizárólag a nagykönyvtáraknak szól, így például a beszerzendő művek kiválasztásáról mondtak. Viszont másutt az az olvasó benyomása, hogy kifejezetten a közművelődési könyvtárosok számára készült művet olvas, — így a különgyűjteményekről, a könyvtárak vezetéséről, a könyvtárügyről szóló fejezetekben, de a könyvről és a könyvtárról szóló bevezető fejezetben is. A közművelődési könyvtárak szempontjának nagyobb súlya persze azt is jelenti, hogy a gyakorlati kérdésekre esik a hangsúly, s ennek — nyilván anyagi okok nyomása alatt — az a további következménye, hogy a történeti vonatkozások teljesen a háttérbe szorulnak. Írástörténetről egyáltalában nincs a könyvben szó, az a kevéske pedig, amit könyvtártörténetről, az egyes munkamódszerek fejlődési folyamatáról mond, az a közepes közművelődési könyvtár dolgozóját sem elgátheti ki. Persze a történeti vonatkozások ilyen mértékű mellőzése mellett helyesebb lett volna a könyvnek szerényebb címet adni, pl.: *A gyakorlati könyvtártan kézikönyve* vagy *A modern könyvtárkezelés kézikönyve*.

Mindez persze mit sem változtat azon, hogy a könyv — korlátozott célkitűzései ellenére — nagy nyeresége könyvtárügyünknek, és azt sem jelenti, hogy e célkitűzést helytelenítendő: egyszerűen csak körvonalazni kívánjuk a könyvnek ebből a célkitűzésből fakadó jellegét.

A rájuk bízott feladatot a szerzők igen jól oldották meg. Nemesak a magyar szakirodalomban nincsen munkájuknak párja, de a külföldön sem egyhamar találunk kézikönyvet, amely a könyvtárkezelés összes gyakorlati kérdéseit ilyen kimerítő részletességgel, amellet ilyen világosan és könnyen hozzáférhetően tárná a tájékozódni kívánó könyvtáros elé. A könyv gazdag tartalma áttekinthetően rendszerezve a könyvtári munka minden gyakorlati vonatkozását számba veszi, a költözködésig és a vállalati könyvtárak folyóirat-körözéséig bezárólag. Különösen jók a technikai vonatkozások: a szerzők nagy gondot fordítanak a megfelelő munkaeszközök, a munkafolyamatok helyes technikájának ismertetésére.

A jó eredmény túlnyomórészt SEBESTYÉN érdeme, aki a könyv kétharmadrészét írta, benne a legfontosabb fejezeteket (SALLAI a 10 fejezet közül a könyvtár épületéről és berendezéséről, az olvasószolgálatról, a könyvtár vezetéséről szóló három fejezetnek a szerzője és a könyvtárügyről szóló fejezet társszerzője). SEBESTYÉN kvalitásai éppen ezekben a központi fontosságú fejezetekben érvényesülnek a legjobban, itt mutatkoznak

meg a legelőnyösebben egyrészt nagy szakképzettsége, másrészt széleskörű gyakorlati tapasztalatai, áttekintése a könyvtári üzem egész problematikája fölött. Kis terjedelemben gazdag anyagot ad, a kézikönyv megszabta részletesség határai között teljesen kimeríti a tárgyat, fontos szempontokról nem feledkezik meg. Előadása is kitűnő. Jól exponálja a lényegét, logikusan és világosan fejti ki a témát, velősen, röviden formuláz, mindig fegyelmezett, arányérzéke biztos. Kifogást csak egyet emelhetünk ellene: azt, hogy hébe-hóba harcosabb, mint amennyire ez a kézikönyv műfájának tárgyilagosságához illenek. Így például a melléklapok rendszavának aláhúzása, illetve fejlődése alternatívájáról beszélve, értékelése mindössze ennyi: „Az egyszerűbb, gyorsabb eljárás az első” (184. l.). Vagy: „A kartotékleltár nem hátrányosabb a könyvleltárnál, hanem annál sok tekintetben előnyösebb is”, s ezután az előnyöket részletesen tárgyalja, a hátrányokat nem (128. l.).

A következőkben a könyv egyes részleteire, illetve megállapításaira vonatkozó kritikai megjegyzéseinket tesszük meg, a fejezetek sorrendjében.

A bevezető fejezet a könyvről, könyvtárról, könyvtártudományról szól. Nagyönis vázlatos történeti áttekintéseiben itt-ott hiba is akad: a bőrkötés aranyozása Európában nem MÁTVÁS király kódexein jelenik meg először (12. l.); a táblanyomatós népkönyvek, naptárak, iskolakönyvek európai megjelenésének időpontját a XIV. sz. végével a kelle-ténél korábbra teszi (13. l.). A nyomdatechnikáról többet beszélhetne, — a síknyomás, sztereotypia, offset, mélynyomás, rotáció terminusokat használja, de nem magyarázza meg. Helyes, hogy statisztikai adatokkal némi képet igyekszik adni a könyvtermelés növekedéséről, — helytelen, hogy a táblázatában közölt magyarországi adatokból a kezdő azt a konzekvenciát vonhatja le, hogy a világ könyvtermelésének 7%-át Magyarország produkálja, s mögötte Franciaország, Anglia és az Egyesült Államok is elmaradnak (15. l.). Kategorizálásnál tanácsos megmondani, hogy mi a célja, — hogy a kategóriák mögött a valóságnak egymástól lényeges dolgokban különböző jelenségei állanak, tehát hogy például a kis-, a közép- és a nagykönyvtár megkülönböztetésének értelmét e könyvtár-kategóriák feladatainak és munkamódszereinek különbségei adják meg, s egyben persze vázolni ezeket a különbségeket. A népkönyvtár és a tudományos könyvtár régi kategóriáját szerző elveti, s nagyjából az általános könyvtár és a szakkönyvtár megkülönböztetését állítja a helyükbe, úgy azonban, hogy a budapesti Egyetemi Könyvtárat és az Akadémia könyvtárat a szakkönyvtárak csoportjába sorolja (43–44. és 533–542. l.), míg a Széchényi Könyvtár az általános könyvtárak csoportjába kerül, amelyben rajta kívül a területi könyvtárak foglalnak helyet a falusi könyvtárakig bezárólag, továbbá a szakszervezeti és a tömegszervezeti könyvtárak. Az ilyen kategóriáknak nyilván nincs semmi funkciója, és így felállításuknak sincs értelme.

A könyvtár épületéről és berendezéséről szóló fejezet első része kissé bürokratikus ízű (például pontokba foglalja, hogy az épület előtérének mit kell magában foglalnia; az irányszámokra is túlzottan nagy súlyt fektet), és emellett nem ment a közhelyektől és a szubjektív véleménynyilvánításoktól sem, pl.: „kerülni kell a túl drága megoldásokat” (56. l.), „törekedjünk otthonosságra, kerüljünk minden túldíszítettséget” (57. l.). A fejezetnek a berendezésről szóló második fele már egyértelműbb dicséretet érdemel: olyan dolgokat mond el, amikre minden könyvtárosnak szüksége van. A fejezet végén beszámol a tömör raktározás külföldi változatairól. A szerzők általában — nagyon helyesen — gondosan ismertetik a külföldön feltűnt legmodernebb technikai megoldásokat, akkor is, ha azok itthon még egyáltalában nem vagy alig nyernék alkalmazást (lyukkártyák, mikrokártyák, mikronyomatok stb.).

Az állománygyarapításról szóló kitűnő fejezet sikerülten vázolja az optimálisan működő és optimális helyzetben levő nagykönyvtár ezirányú munkáját. A leltározás tárgyalásánál kifogásolható, hogy a csoportos és a címleltár egymás melletti használatát

a 125. lapon mint egyedül lehetséges megoldást állítja be („... a könyvtárban a leltározás két párhuzamos nyilvántartás által történik...”), a 127. lapon ismerteti, hogy mit kell tenni, ha csoportleltár nincs, a törlésnél pedig már megint úgy beszél, mintha csoportleltár föltétlenül lenne (132. l.). Az ilyesmi megzavarja a kezdőt. A csoportleltár hasznosága mellett felhozott érvei nem meggyőzőek. A kartotékleltár iránti elfogultságáról már beszéltünk.

A könyv törzse a katalógusokról szóló hatalmas fejezet. Amit SEBESTYÉN itt a katalógus alakjáról, a sokszorosításról, a címleírásról, az osztályozásról, a tárgyi és a külön katalógusokról, a többdimenziós katalógusról ír, azt ebben a keretben jobban megírni aligha lehet. Az egyetlen, amit még javítani lehetne, az elméleti keret, amelybe a részletek beleilleszkednek, s amelynek az utóbbiak helyét, jelentőségét, összefüggését kell megvilágítani, a részletek fölötti áttekintést kell megkönnyíteni. Az átlagos kezdő általában elvész a részletekben, s éppen az alapvető dolgok maradnak előtte homályban; ha hall is róluk, nem figyel fel, mert a saját részletmunkájával ezek nincsenek közvetlen kapcsolatban, s annak az önerejéből való felismerésére, hogy munkájának a szabályait közvetve éppen ezek az alapvető tények határozzák meg, még nincs meg a kellő áttekintése. Ezért fontos, hogy a kezdő előtt nagyon nyomatékosan és mindig újra hangsúlyozzuk az alapvető tényeket és összefüggéseket, és mindig megindokoljuk, hogy mit miért kell tennie. Ezért lett volna jobb, ha a szerző a katalógusfajtákról szólva, még a különböző szempontból csoportosított katalógusfajták felsorolásai előtt hosszán, behatóan, példákkal illusztrálva hangsúlyozná, hogy a könyvtáros, a lényegyet tekintve, két katalógusfajttával dolgozik: a formális, leíró („betűrendes”) és a tárgyi katalógussal. Ezért lett volna jobb, ha a címleírásról szóló szakasz élen nemcsak formális felsorolását adta volna a címleírás alapkövetelményeinek, olyan felsorolását, amely egymás mellett említi *a)* az egységességnek, *b)* a megfelelő adatok összeválogatásának és *c)* az áttekinthetőségnek a követelményeit, — hanem mindenekelőtt azokat a tényezőket világította volna meg, amelyek megszabják a címleírás tartalmát, vagyis azt, hogy mely címleírási adatok „megfelelők”; ezt a kérdést SEBESTYÉN csak futólag érinti, amikor a címleírási adatok két céljáról beszél, és egyáltalában nem meríti ki (159. l.). Ezért lett volna jobb, ha a címleírás legfőbb problémáit illető nagyon tartalmas és helyes mondanivalóit nem egy önkényes és esetleges felsorolásban (*A címleírás 10 fontos kérdése*) mondta volna el, hanem megpróbált volna organikus kapcsolatot teremteni a címleírás céljai és a megtárgyalt részproblémák között, rámutatva arra, hogy a megtárgyalt problémák miért valóságos problémák, és az általa ajánlott megoldások miért a helyes megoldások.

Amit a szerző az „olvasói” katalógusról mond, az pontosan és világosan összegezi a könyv megírásakor érvényben volt hivatalos álláspontot, — nem a szerző hibája, hogy azóta ez az álláspont megváltozott, és ma a kérdést már egészen másképpen fogalmazzuk meg. A szerzőt itt legfeljebb egy kifogás érheti. A letűnt hivatalos álláspont nyíltan hirdette, hogy az olvasói katalógust az ideológiai nevelés szempontja követeli meg, másrészt azonban elég logikátlanul mégis lehetőleg igyekezett elfátyolozni azt a nyilvánvaló tény, hogy ezt a nevelési célt azzal éri el, hogy az ideológiailag nem kívánatos könyveket hozzáférhetetlenné teszi az olvasók számára, illetve hogy ez a negatív funkció adja meg az olvasói katalógus létjogosultságát. Ez az ellentmondás és a benne rejlő hipokrizis persze teljesen átlátszó volt, — s éppen ezért helytelen, hogy a szerző ezt is átveszi, például amikor arról beszél, hogy az olvasói katalógust gyakorlati szempontok is szükségessé teszik (az itt felhozott szempontok csak a külön közönségkatalógus szükségességét támasztják alá, a szelektált olvasói katalógusét nem), vagy még inkább akkor, amikor azt írja, hogy „Az olvasói katalógus legfontosabb kérdése, hogy mi kerüljön bele és mi ne. Az előbbi a fontosabb” (139. l.).

A fejezet egyes részletkérdéseihez még a következőket jegyeznők meg. A tárgyszó-katalógusban ajánlható földrajzi tárgyszavak felsorolásánál (228. l.) nem hangsúlyozza, hogy ez a felsorolás csak általános gyűjtőkörű könyvtárra érvényes, — speciális könyvtárakban, a könyvtár jellegének megfelelően, mások lesznek a szempontok. A rendszerező tárgyszó-katalógusról beszélve, nem említi meg, hogy ez a megoldás csak kis, főleg közművelődési könyvtárak esetében használható, melyek tárgyszó-rendszerüket előre kidolgozhatják, — előre kidolgozott tárgyszójegyzék nélkül a könyvek témájának átfogóbb fogalmak alá való subsummálása föltétlenül következtelenségekre vezet. A szótár-katalógus túlságosan rövidrefogott ismertetésénél nem említi a szerző, hogy ez az Egyesült Államok speciális és tipikus katalógusformája (234 — 235. l.). Ezzel kapcsolatban megemlítendő, hogy nem tartottuk volna feleslegesnek, ha a szerzők a könyvtári munka különböző ágainak tárgyalásánál kissé több helyet szenteltek volna az egyes jellegzetes nemzeti megoldásmódok ismertetésének és összehasonlításának. Ez nemcsak színesebbé tette volna a képet, hanem tágitotta volna az olvasó látókörét is, megmutatta volna, hogy a feladatok többféleképpen is megoldhatók, s hogy az a megoldás, ami az egyik szempontból föltétlenül elvetendő, más viszonyok között esetleg egyenesen kívánatos lehet.

A raktározásról szóló fejezetben a többen is jobban hiányzik a történeti alapozás, tekintettel arra, hogy a nagykönyvtárak jó részének raktári rendszere ma is magán viseli évszázados kialakulási folyamatának bélyegeit. Egy ilyen történeti bevezetés során szó került volna arról is, hogy a szakrendi, illetve szakcsoportos raktározáson belül a tagolásnak milyen széles skáláját produkálta a gyakorlat. A numerus currens ismertetésénél hiányzik a sorozatok és a befejezetten befutó többkötetes művek kérdésének tárgyalása. A raktári ellenőrzésről szóló szakasz kissé körülményes (pl. : a munkafolyamat leírása, jegyzőkönyv-minta közlése stb.); körülményes az ajánlott eljárás is, — mire jó például az ellenőrzés megtörténtének hatalmas munkatöbbséggel járó három helyen való feljegyzése (305 — 310. l.).

Az olvasószolgálatról szóló fejezet nem éri el a világosságnak és az előadás fegyelmeztségének azt a fokát, amelyhez a megelőző SEBESTYÉN-féle fejezetek hozzászoktattak. A „kartotékos kölcsönzés” (értsd : könyvkártyás kölcsönzés) ismertetése az olvasónak nem egy ponton okoz nehézségeket, nem tartalmi, hanem fogalmazási hibáival, — így például az olvasójegy és a személyi lap szerepének vagy a kétkártyás kölcsönzésnek a tárgyalásánál. A különböző megoldások előnyeinek és hátrányainak mérlege és ezek összehasonlítása sem eléggé sokszempontú és sikerült. A nagykönyvtárak problémái ebben a fejezetben már sok helyütt erősen háttérbe szorulnak ; nincs szó a nagy forgalomból és a nagy raktárból adódó speciális technikai problémákról. Annál alaposabb a kiskönyvtárak speciális problémáinak a tárgyalása, l. az intézmények könyvtárainak olvasószolgálatáról és a könyvtár propagandamunkájáról szóló terjedelmes — talán túl terjedelmes — paragrafusokat.

Külön ki kell emelni a tájékoztató munkáról szóló fejezetet, amely e munka egyes ágainak éles megkülönböztetésével, a módszerek sikerült példákkal illusztrált jó ismertetésével kitűnő, nemcsak eleven, de mélyenszántó képet ad a könyvtári munkának erről az ágáról. Meglepő viszont, hogy ennek a fejezetnek a bibliográfiák szerkesztéséről szóló alfejezetében, néhány bevezető általános megjegyzéstől eltekintve, csak az ajánló bibliográfiákról esik szó. Már az is meglepő, hogy a könyvnek nincs külön fejezete, amely rendszeresen foglalkoznék a bibliográfiákkal és azoknak a könyvtári munka minden területén játszott előkelő szerepével. Amit szétszórtan kapunk, az rendszertelen, rosszul van tálalva, és semmi esetre sem elég, — még akkor sem lenne elég, ha a könyv egyedül a közművelődési könyvtárak dolgozóihoz szólna.

A különgyűjteményekről szóló fejezet már túlnyomórészt a közművelődési könyvtáros-olvasók igényeit tartja szem előtt. Ez áll a régi és ritka könyvekről szóló

alfejezetre is, amely csak a legelemibb alapfogalmakat foglalja össze ügyesen és tömören ugyan, de annyira vázlatosan, hogy pl. a XVI. századi egyleveles nyomtatványokat és a relációkat nem is említi. A zeneművekről, térképekről és az időszaki kiadványokról szóló rész viszont még a közművelődési könyvtárosok számára is kevés, — itt pl. a megyei könyvtárak szempontja több gyakorlati útbaigazítást kívánt volna. A mikrofilmekről szóló sikerült paragrafusban kifogásoljuk a következő passzust: „Mikrolapok beszerzésével tehát a címléírás stb. munkája elmarad, felesleges. Hogy ez milyen jelentős, nem szükséges hangsúlyozni: gondoljunk csak a feldolgozás költségeire” (471. l.). Nyilvánvaló, hogy a helyes megoldás az, ha a mikrolapokra vett könyvet ugyanúgy dolgozzuk fel, mint az eredetiben beszerzettet, a feldolgozás költségei tehát nyilván nem lehetnek alacsonyabbak a könyvénél, legföljebb valamivel magasabbak.

A könyvtár vezetéséről szóló fejezetben a szerző többnyire szocialista könyvtárvezetést emleget, olyankor is, amikor a legáltalánosabb érvényű megállapításokat teszi, vagy pláne egyszerűen csak szabadjára engedi szóbőségét. Például: „A szocialista könyvtárvezetésnek éppen az a feladata, hogy a könyvtár funkcióinak megfelelően a korszerű szervezet megteremtésével biztosítsa a fellépő és várható igények kielégítését” (479. l.) — vagy: „A szocialista könyvtár dolgozója önállóan és teljes felelősséggel dolgozik munkaterületén” (480. l.). Ennek az az eredménye, hogy előadásából nem domborodik ki kellőképpen, melyek a szocialista könyvtárvezetés valóban jellemző vonásai.

E fejezet legnagyobb hiányosságának azt érezzük, hogy nem foglalkozik a könyvtárvezetésnek éppen a legfontosabb szakmai teendőjével: a célkitűzések, a rendelkezésre álló anyagi eszközök és a munkaprogram összehangolásának feladatával. A költségvetésről beszél ugyan, de eléggé formálisan, fölöslegesen hosszan ismertetve a magyar állami költségvetés alaki rendjét (499–500. l.), viszont arról nem szól, hogy a költségvetés alakulása befolyásolja a célkitűzéseket is, és főleg hogy döntő hatással van a munkamódszerekre. A kézikönyv az előzőkben a könyvtári munka egyes ágainak legmegfelelőbb módjait ismertette — a könyvtárvezetéséről szóló fejezetben viszont arra kellett volna rámutatnia, hogy az elvégzendő konkrét feladatok rangsorát az általános célkitűzések, a könyvtárral szemben támasztott elismert igények határozzák meg, viszont a rendelkezésre álló anyagi eszközök döntik el, hogy a feladatok megvalósításában a rangsor melyik pontjáig mehetünk el. A helyes rangsor megállapításához ítélőképesség kell — hiába hajtunk végre valamely rendszabályt az elvileg legtökéletesebb módon, ha le kell mondanunk miatta valamilyen más, az adott helyzetben fontosabb és sürgetőbb intézkedésről; és az is gyakran előfordul, hogy egy bizonyos konkrét feladatnak a tökéletes megoldásával követ el a könyvtárvezetés hibát, viszont a tökéletlenebb, primitívebb megoldást választva jár el helyesen. Ennek a hangsúlyozása nem fölösleges: a kézikönyv célkitűzései elsősorban gyakorlatiak, s így meg kell őriznie kapcsolatát a valósággal, nem maradhat meg végig elvi síkon.

Részletesebben kell kitérnünk arra, amit szerző a munkanormák sokat vitatott kérdéséről mond (491–494. l.). Helyes az a megállapítása, hogy a legfontosabb munkákban (szakozás, címléírás) csak tapasztalati, statisztikai normák lehetségesek. Viszont ha a szakozást és a címléírást normázhatóknak tartja, akkor honnan veszi a biztonságot, amellyel a tudományos könyvek kiválasztásában adott tanácsnak és a levelek fogalmazásának a normázhatatlanságát leszögezi? Nyilvánvaló, hogy a szakozásnál és a címléírásnál is csak a nagy számok törvénye, tehát hosszabb idő teljesítményének figyelembevétele alapján beszélhetünk a normázás lehetőségéről, — ez a törvény azonban a tudományos tanácsadásra és a levélfogalmazásra is érvényes. Nyilvánvaló az is, hogy az ilyen alapon nyert eredményeket helyesebb szerényebben irányszámoknak nevezni és nem normáknak, már csak azért is, mert az igazi normák másik ismertetőjele, a bérrel való közvetlen

kapcsolat, hiányzik belőlük. Ugyancsak helyes az a másik megállapítása is, hogy a munkaszervezet különbözősége miatt az egyik könyvtár munkanormái nem alkalmazhatók más könyvtárakra (persze a munkaszervezet különbözősége mellett a feladatok, a könyvanyag, a munka színvonalának különbözőségét is meg kellett volna itt említenie), — de ha ez így van, akkor eleve jobb lett volna lemondania a Csűrű-féle „iránynormák” közléséről. Ez egyébként azért is helyesebb lett volna, mert a Csűrű-féle számok egymásiká más szempontból is kifogás alá esik.

A statisztikáról szóló paragrafusban túlzott a statisztikai alapfogalmak ismertetésére szánt nagy terjedelem (504—512. l.). A statisztikai adatszolgáltatás egységességének fontosságát hangsúlyozva közölnie kellett volna, hogy ennek előfeltétele, a központi szabályozás, nálunk még hiányzik. A belső munka statisztikáját nem tartja fontosnak (513. l.), holott a belső ellenőrzésnek ez az egyedüli szilárd alapja. A hálózati központ központi szerzeményi munkájának megszervezéséről és ennek lehetséges variánsairól nem ártott volna részletesen szólnia. A letéti könyvtárak letéti nyilvántartásának a szerző által ismertetett módja eléggé nehézkes és célszerűtlen (520—522. l.). A „módszertani munka” kifejezést a szerző a nálunk szokásos módon helytelenül használja: nemcsak a könyvtári munkamódszerekkel való elméleti foglalkozást érti alatta, hanem a gyakorlati szakmai irányító, tanácsadó munkát is.

A *Könyvtárügy* című fejezet kezdők számára jó képet ad a magyar könyvtárügyről, de az egyes nagykönyvtárak leírásánál a törzsállomány összetételét is ismertetni kellett volna. Ez egyrészt hozzátartozik egy könyvtárnak könyvtáros részére adott jellemzéséhez, másrészt gyakorlati szempontból is fontos a könyvtáros-olvasó számára. Ezen a réven nyilván a budapesti Egyetemi Könyvtár jelentősége is más megvilágításba került volna.

A fenti megjegyzéseink sora tájékozatlan olvasónak hosszúnak tűnhetik. Nem szeretnők, ha ez félrevezetné őt: e megjegyzések száma a könyvben érintett témák számához viszonyítva elenyésző; megjegyzéseink a könyv tartalmának csak egy apró töredékre vonatkoznak, s így egyáltalában nem állnak ellentétben a könyv értékéről fentebb mondottakkal. Ha fel akarnók sorolni azt is, hogy a könyv mely részeit tartjuk jónak és sikerültnek, akkor bíráló megjegyzéseink soránál hasonlíthatatlanul hosszabb listát kapnánk.

A kiadót köszönet illeti a komoly, színvonalas, hézgapótló kiadványért; a nyomda munkája is elismerésre méltó. Kár, hogy hitvány papírost és gyalázatos, érintésre elkenődő nyomdafestéket használtak. Alapvetően fontos, évtizedes használatra szánt könyvről lévén szó, ez teljességgel megbocsáthatatlan.

DOMANOVSKY ÁKOS

A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve, 1955. Debrecen, 1955, Házi soksz. 468 l.

Lassan már kialakult hagyományt követ a Debreceni Egyetemi Könyvtár, amikor évről évre megjelenteti évkönyvét. Ezek az évkönyvek egyre fontosabb szerepet töltenek be, a bennük található fontos elvi tanulmányok miatt a magyar könyvtártudomány gyarapodásának igen értékes segítői.

Nem is kíséreljük meg a gazdag, vaskos kötet tartalmi ismertetését, inkább néhány vitatható pont kiemelésével szeretnénk a felvetett kérdésekre reflektálni abban a reményben, hogy az észrevételek felszínen tartanak majd bizonyos problémákat.

Tartalmánál fogva, de terjedelme miatt is Kovács Máté értekezése látszik a kötet legfontosabb írásának. Igen érdekes és egyre lényegesebb kérdésnek szentelt majdnem négy ívet: *Egyetemi és főiskolai könyvtáraink korszerű feladatai és szervezeti kap-*

csolatai címen a magyar könyvtárpolitika néhány időszzerű elvi kérdésével foglalkozik. Cikke egy tanulmányorozat harmadik részét képezi. Rövid történeti visszpillantás után csoportosítja az újabb könyvtárügyi jogszabályok idevonatkozó rendelkezéseit, az elengedhetetlen követelményeket, ismerteti az egyetemi és főiskolai könyvtárak jelenlegi állapotát, majd a gyűjtemények helyét vizsgálja a magyar könyvtárügy országos helyzetében. Bár — érzésünk szerint — a tanulmány jó része inkább általánosságokat rögzít, mégis fontosnak tűnik mindazon rendelkezések és követelmények feltüntetése, melyek a problémakör említésekor számba jöhetnek. Így tanulságosak az egyetemeken belül kialakított önálló könyvtári szervezeti egységről írottak, és sohasem eléggé hangsúlyozható a tájkonvtári funkció fontossága. Kovács Máté is szakít azzal az egy időben erőltetett gyakorlattal, mely a felsőoktatási könyvtáraknak véglegesen közművelődési feladatokat szánt, ugyanakkor igen érdekesen és meggyőzően fejti ki a felsőoktatási és nyilvános közkönyvtári funkció dialektikus kölcsönhatását.

Azonban két kérdésben nem érthetünk egyet a tanulmányíróval: mégpedig a hálózati szervezés és a könyvtári dolgozók tudományos munkájának kérdésében.

A különféle könyvtári tömbök kialakításának veszélye a túlzott centralizáció éveinek maradványa. A cikk is említi, hogy a mezőgazdasági és erdészeti, valamint a múzeumi és művészeti könyvtári hálózat egyesíti a felsőoktatási könyvtárakat, azonban „e szerteágazó, sok különböző rendeltetésű könyvtári hálózat tervét sokkal inkább igazgatási szempontok, mintsem szakmai megfontolások és szükségletek alakították ki”. Ebből a szomorú tényből azonban nem az a tapasztalat szűrődik le a cikk soraiban, hogy ilyen esetben tehát a hálózat fenntartása és tovább alakítása felesleges, hanem — megkísérelve a lehetetlent — az, hogy „Éppen ezért fenntartás veszély, hogy ezek a hálózatok valóságos szakmai együttműködés helyett itt hivatali jellegű, formális kapcsolatoknál rekednek meg” (51. l.). Azaz: nem lesznek képesek tovább fejlődni a gyümölcsöző tudományos együttműködés felé. De hiszen ez — heterogén szakkönyvtárakról lévén szó — nem is lehetséges! Zeneművészeti és képzőművészeti szakkönyvtárak nehéz lesz pl. valaha is közös szerzeményezési politikára szoktatni. (Sajnálatos egyébként, hogy a szakkönyvtárak esetében nem emlékezik meg a filmművészet központi szakkönyvtáráról, csak arról, hogy „esetleg” szükségessé válhat a Színház- és Filmművészeti Főiskola anyagának tudományági szakkönyvtárrá való fejlesztése. Ezen a téren egyébként a szomszédos népek is előttünk járnak.)

A mindenáron szervezés és a gyakorlati adottságok között nagyobb a szakadék, mint azt a tanulmányból sejteni lehetne. Nem vehető észre az a problémásorozat, mely pl. a tanszéki könyvtárak egységes irányításával kapcsolatban felmerült. Önmagában csak üdvözölni lehet ezt a törekvést, de általában az a helyzet, hogy a szükséges anyagi és szakmai lehetőségek hiányában a szép tervek egyelőre csak fokozzák a nehézségeket. A tanszéki könyvtárak egységes címfelvételezése, modern katalógusok felállítása, a szerzeményezés tökéletes megszervezése, a felhasználható összegek egyesítése még korántsem áll azon a fokon, ahogy azt a tanulmány sejteni engedi. Nem is szólva arról, hogy a könyvtár és a tanszékek egyenjogúságának megőrzése is komoly probléma, és éppen ezért látszik meghökkentőnek az a Debrecenben folytatott gyakorlat, mely szerint ott már megindult nemcsak „az előadásokhoz tartozó szakirodalom és jegyzetek gyűjtése”, hanem „a tanszékeken folyó kutatómunkára vonatkozó szakirodalom összeállítása stb.” is! (50. l.) Elképzelhetetlen, hogy egészséges és szakmailag kielégítő legyen ez a gyakorlat.

A cikkírónak a könyvtári dolgozók tudományos munkásságáról alkotott véleményével sem érthetünk egyet. Ő ideálisnak azt tartja, ha a legtöbb dolgozó kizárólag könyvtártudományi munkásságot folytat. „Egyik-másik egyetemi könyvtárunkban” ugyan „olyan tudományos kutató is dolgozik, aki . . . más szaktudományi kutatásokat

végez". „Ha ez csak szórványosan fordul elő... akkor ez egyáltalában nem hátrány.” (48. l.) Ezeknél a mondatoknál a recenzió adta szűk lehetőségek mellett is meg kell állnunk egy pillanatra. Igaz, hogy a könyvtártudomány kérdéseit könyvtárosoknak kell kutatniok, de az is igaz, hogy nem látszik hihetőnek egy életművet tudományos súllyal csak a könyvtári normák vagy az olvasói katalógus problémájára felépíteni.

Ha a könyvtári munka technikai részletkérdéseit nem tekintjük, s a nyomdászat-történet, sajtótörténet, könyvtártörténet, cenzúra stb. kérdéseit a „könyvtártudomány” fogalmai alá helyezzük is, akkor sem tagadható, hogy e kérdések kutatása nem képzelhető el öncélúan s főleg más tudományágakban szerzett alapos jártasság nélkül. Egy könyvtár mindig azokra büszke, akik a gyűjtemény speciális lehetőségeit felhasználva más tudományágakban öregbítik a könyvtár hírnevét, s akiket éppen ezért sok kérdés megoldására fel lehet használni. Az elmúlt évek practicizmusával szemben egyre inkább az a felfogás jut diadalra, hogy a sokoldalúan képzett szakemberek révén kell a szervezésétől az olvasószolgálatig a legkülönbözőbb feladatokat ellátni. (Ezt mutatja az a tény is, hogy az egyszakos könyvtárosképzés nem vált be.) Ez hoz színvonalemelkedést a könyvtári munkában is, és nem azok az öncélú munkaközösségek, melyek hihetetlen energiával kutatják és dolgozzák fel — mondjuk — egy könyvtárépület fejlődésére vonatkozó összes adatot, jogos kétségeket hagyva a munka intenzitásának és az elért eredmények arányát vizsgálóban.

Messzire vinnének ezek az észrevételek. Mindenesetre úgy látszik, hogy a könyvtárban folyó tudományos munkák irányelvűl talán azt lehetne elfogadni, hogy a könyvtár-adta lehetőségek és a könyvtártudomány oldaláról járuljon hozzá az egyes tudományágak fejlődéséhez, azaz a nemzeti kultúra gyarapításához.

Ennek a felfogásnak egyébként akaratlanul az *Évkönyv* is igazságot szolgáltat, hiszen a benne közölt tanulmányok közül elsősorban EMBER Ernő és BERTÓK Lajos tanulmánya tarthat számot időtálló és többoldalú érdeklődésre.

EMBER Ernő *A debreceni időszaki sajtó 1867–1900* című tanulmány I. részével igen értékes adatokat szolgáltat a város gazdasági és kulturális képéről. A részletes, adatokat bőven szolgáltató dolgozat remélhetőleg sok más könyvtári kutatót is ösztönözni fog hasonló munkára. BERTÓK Lajos szintén hasznos adalékokkal szolgált nemcsak a debreceni, hanem az egész magyar kultúrtörténet egyik jelentős korszakának megismeréséhez *Debreceni könyvkiadványok példányszáma, ára, kelendősége Tóth Ferenc provizorsága idején (1817–1832)* című tanulmányával. A nemzetközi tekintélynek örvendő HANKISS János igen érdekes és fontos kérdés gyakorlati megvalósítására tesz kísérletet *Magyar vonatkozások gyűjtése könyvtárainkban* című összeállításával. A magyar vonatkozású könyvek rendszeres gyűjtésére eddig a szórványos kísérleteknél több nem történt, pedig HANKISS meggyőzően bizonyítja, hogy kevés fáradsággal igen érdekes anyag gyűjthető össze. Mégis nehéz lenne országos tervet és kétévenként megjelenő indexet e gyűjtéshez elképzelni, hiszen a gyűjtőmunka általában egy-két széleslátókörű kutatóra szűkülhet le csupán, mivel közös, általános szempontokat a munkára megállapítani meglehetősen nehéz lenne. Méginkább zűrzavart eredményezne az értékben vegyes anyag tárgyszavakkal történő ellátása, hiszen már az egy kutató által összegyűjtött és példaként közölt név- és tárgymutató is a címszavak olyan mértékű keveredését mutatja, mely a teljes eligazodást csak a gyűjtő személyének teszi lehetővé, s gyakorlati értéke — bármennyire sajnálatos is — vajmi kevés.

A változatos tartalmú *Évkönyv* reflektál arra az eredményre is, melyre a tájbibliográfiák érdekében összehívott ankét jutott 1955-ben. MÓDRIS László *A magyarországi tájbibliográfiák ügye* cím alatt vitába száll az értekezleten elhangzottak egy részével. E folyóirat egyik korábbi számában DURZSA Sándor már foglalkozott e kérdésekkel,

s ezért tárgyalására nem akarunk bővebben kitérni. Az a lendület, mellyel a vitacikk szerzője a tájbibliográfiák ügyét védelmezi, nyilván segítséget fog adni a reális megoldások megtalálásához. Reméljük, hogy a könyvtárak anyagi ellátottságának javulásával, s a másutt már széles körben alkalmazott technikai eljárások igénybevételével — többek között — az átkölesönzés kérdése is megoldódik majd. Véleményünk szerint inkább ilyen jellegű megoldásokon kellene gondolkozni a tájbibliográfiák érdekében, nem pedig régi példák felsorakoztatásával, mely szerint az Országos Széchényi Könyvtár régen minden akadályoztatás nélkül kölesönadott mindent. Nem valószínű ugyanis, hogy ilyen érvelés más gyakorlatra szoktatja nemzeti könyvtárunk megszigorított kölesönzési politikáját, mellyel — nyilvánvaló módon — csak amúgyis állandóan romló állományát védi.

Nagy jelentőségű CsÜRY István elmélyült tanulmánya a *Tárgyi katalógusok és a szakkönyvtárak* viszonyáról, melyben a tudományos könyvtári tájékoztatás egyes problémáit veszi szemügyre. A terjedelmes dolgozat főleg azért jelentős, mert számol azokkal a változásokkal, melyek a tárgyi katalógusok funkcióit illetően az elmúlt időben történtek, s melyek bebizonyították, hogy a tárgyi katalógusnak koránt sincs olyan mindent megoldó szerepe, mint azt hívei korábban állították. A mechanikus és meglehetősen alacsony színvonalú tájékoztató-szolgálat támaszkodhatott csak a jól-rosszul felállított és rendszerezett tárgyi katalógusra. A katalógusok használatáról készített, igen tanulságos statisztika megmutatja, mennyivel fontosabbnak bizonyul a szerzői betűrendes és szakkatalógus. CsÜRY igyekszik megmenteni a tárgyi katalógusból mindazt, ami jó, és ezért igen megszívlelendő tanácsokat ad főleg az időrendi szétválasztás, valamint a tárgyi katalógusok és szakkönyvtárak szétválasztásának kérdésében. A régóta folyó vita időszerű lezárásához közelítünk ezzel.

A nagy tapasztalati anyagot és érdekes javaslatokat felsorakoztató tanulmány után VARGA Zoltánné írását olvasva, érdeklődésünk alábbhagy. *Mit olvasnak olvasóink?* címmel tanulságos összeállítást vártunk az olvasószolgálat fontos kérdéseiről. Ehelyett néhány általánosság után az elmúlt évek hibás kinövéseire bukkanunk. Nehéz a könyvtár olvasószolgálatáról kielégítő képet kapni a 163. lapon közölt statisztika alapján, ahol részint egy tételként szerepelnek „Magyar és külföldi klasszikus írók művei (főleg XIX. sz.)” és a „Felszabadulás előtti haladó külföldi és magyar irodalom (XIX. sz.)” Nem egyezik az általánosan elfogadott rendszerezéssel a többi tétel sem, hiszen pl. a nyugati irodalmak terén ködös megkülönböztetéseket tesz, és egyáltalán nem derül ki, mit ért „mai haladó nyugati irodalom” és „Egyéb: útleírás, polgári regényirodalom” alatt. Kétségeink csak fokozódnak, amikor nyilvánvalóan nem sajtóhibából a XX. sz. magyar írói közé sorolja MIKSZÁTH Kálmánt és TOLNAI Lajost, TAMÁSI Áron és KRUDY Gyula mellé. ILLYÉS Gyulát, úgy látszik, nem olvasnak Debrecenben (a gyakorlat azért ott is nyilván mást mutat), de ismerik E. STILLT, akiről viszont a világ más táján nem tudnak semmit, ha csak nem A. STILRŐL van szó.

Kiemelkedő elvi tanulmányok, érdekes történeti fejtegetések, helyes és hibás könyvtárpolitikai elképzelések színes gyűjteménye az 1955-ös *Évkönyv*. Ismertetésünkben csak néhány kérdést érintettünk, azt is vázlatosan. De talán ennek ellenére is sikerült szándékunk szerint végigvezetni az olvasót legnagyobb vidéki könyvtárunk tekintélyes és lényegében igen értékes tanulmány-kötetén, mely nemcsak tanulságos, de lelkesítő is, és összképében csakis tiszteletre méltó. Végezetül meg kell említeni, hogy a rotaprint-előállítás ellenére, kevés ilyen gondosan kiállított kötetet találkoztunk.

Beliczay András—Windholz Tamás—Galántay Jenő: A vegyi irodalom útmutatója. Budapest 1956. Műszaki Könyvkiadó, 171 l.

A világ műszaki irodalmának szédítő iramú növekedése a gyakorlati, de főleg a kutatómunka eredményessége érdekében egyre inkább megköveteli a gyors és rendszeres tájékozódást az adatok, elméletek és eljárások tengerében. A műszaki irodalom körén belül elsősorban a kémia szorul rá, rendkívüli bonyolultságában, a szakszerű és módszeres dokumentációra, melynek anyagi jelentősége is tekintélyes. BELICZAYÉK könyve ilyen dokumentációs segédkönyv, s e nemben úttörő. Nem bibliográfiai gyűjtemény, nem is könyv- vagy folyóiratkatalógus, hanem a gyakorló vagy kutató vegyész szakirodalmi segédkönyve.

A munka a kémiai dokumentációs munka mindennapos igényei szempontjából ismerteti hazai könyvtáraink működési rendjét és szolgálatait, eléggé átfogó tájékoztatást ad a vegyészet egyes ágaiban megjelenő bel- és külföldi ún. standard- és referáló folyóiratokról, bő annotált jegyzéket a legfontosabb hazai és idegen kémiai szakmunkákról, kézi- és tankönyvekről és monográfiákról, végül szemléltető példák útján megmutatja egy-egy konkrét vegyészeti szakkérdés irodalmi feltárásának útját. Kétség ne essék: az első fejezetek jelentős része — így pl. hogy *mely* könyvekben, folyóiratokban *keressen* a vegyész megoldást egy-egy konkrét kérdésre — a szakmájában begyakorlott vegyész vagy könyvtáros számára általában nem lesz probléma, de azt, hogy *hogyan* kell végezni rendszeres irodalmi kutatást, azt a vegyész és könyvtáros szakembernek, de különösen a kezdőnek, az egyetemi hallgatónak itt olyan módszeres formában nyújtják a szerzők, ahogyan azt a képzett dokumentátortól meg kell követelnünk. Ma már közhely, hogy szakirodalmi kutatás nélkül nincs gyakorlati kutatás és eredmény, s ez áll a kémián kívül a fizikára, orvostudományra és az összes többi természettudományra. Mégis sokan vannak, akik a következetlen tallózási módszereket többre tartják a rendszeres dokumentációs tájékozódásnál, holott elég egy pillantást vetni az ismertebb vegyészeti enciklopédiákra vagy a *Chemical Abstracts* évi 60 000 referátumára, hogy belássuk: a szakirodalom rendszeres, ernyedetlen feltárása nemcsak kötelesség, hanem a kutatómunka leggazdaságosabb módja is.

Örvendetes, hogy BELICZAYÉK könyve, az átfogó adatgyűjtő munkának ez a terméke megjelenhetett és kívánatos, hogy korszerű könyvtáraink munkatársai mind módszertani, mind könyv-és folyóiratállományi tekintetben felmérjék a szerzők javaslatait. Pedagógiai szempontból a könyv újabb igazolása annak, milyen fontos kelléke az idegen nyelvek ismerete műszaki és tudományos felemelkedésünknek.

FALVAI ALFRÉD

TARTALOM

<i>Scheiber Sándor</i> : Középkori héber kéziratok Magyarország könyv- és levéltárainak bekötési tábláiban — Medieval Hebrew Manuscripts as Binding Boards in the Libraries and Archives of Hungary	105
<i>Fazakas József</i> : A sárvár-újszigeti nyomda papirosai — Les papiers de l'imprimerie de Sárvár-Újsziget	116
<i>V. Windisch Éva</i> : Fejezet a könyvtárosi pálya magyarországi kialakulásának történetéből — Die Anfänge des bibliothekarischen Berufs in Ungarn....	136

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Végh Ferenc</i> : Hoffgreff György életéhez	154
<i>Herepei János</i> : A legyeződíszes könyvkötés kolozsvári mestere	155
<i>Trócsányi Zoltán</i> : A régi magyar könyvek lapszámozása	165
<i>Durza Sándor</i> : Wespriemi István levelei Pray Györgyhez	166
<i>Trócsányi Zoltán</i> : Utolsó kiadás	170
<i>Takács Béla</i> : A második sárospataki nyomda első terméke	171
<i>Hernády Ferenc</i> : Öt levél a Pécsi Aurora szerkesztőségi irataiból	172
<i>Dezsényi Béla—P. Lakatos Éva</i> : Egy téves adat a sajtószabadság napjának történetében	175
<i>Valkó Arisztid</i> : Néhány Corvina visszaajándékozásának történetéhez	178
<i>Nagy Dezső</i> : A szegedi Múzeumbarátok Egyesülete és a folyóiratjárató társaság ...	179

FIGYELŐ

<i>Huszfi Sándor</i> : A bibliofília védelmében	183
<i>Tóth András</i> : A budapesti Egyetemi Könyvtár kéziratárának újabb szerzeményei ..	186
<i>Kókay György</i> : A szerkesztőségi kézikönyvtárakról	191

SZEMLE

<i>Ritter, François</i> : Histoire de l'imprimerie alsacienne aux XV ^e et XVI ^e siècles (Ism. <i>Süveges Ilona</i>)	192
A catalogue of the fifteenth-century books in the University Library Cambridge (Ism. <i>Borsa Gedeon</i>)	193
Handbook on the international exchange of publications (Ism. <i>Gombocz István</i>)	195
<i>Sallai István—Sebestyén Géza</i> : A könyvtáros kézikönyve (Ism. <i>Domanovszky Akos</i>)	198
A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve, 1955. (Ism. <i>Szabó Györgyné</i>)	204
<i>Beliczay András—Windholz Tamás—Galántay Jenő</i> : A vegyi irodalom útmutatója (Ism. <i>Falvai Alfréd</i>)	208

Ára: 20.— Ft

Előfizetés egy évre 60.— Ft

TABLES DES MATIÈRES

<i>S. Scheiber</i> : Manuscrits hébreux du moyen âge retrouvés dans les reliures des bibliothèques et archives de Hongrie	105
<i>J. Fazakas</i> : Les papiers de l'imprimerie de Sárvár-Újsziget	116
<i>É. V. Windisch</i> : Les débuts de la profession de bibliothécaire en Hongrie	136

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>F. Végh</i> : Notes biographiques sur György Hoffgreff	154
<i>J. Herepei</i> : Un maître de la relieur en style éventail à Kolozsvár	155
<i>Z. Trócsányi</i> : La pagination des anciens livres hongrois	165
<i>S. Durzsa</i> : Lettres de István Wessprémi à György Pray	166
<i>Z. Trócsányi</i> : „Dernière édition”	170
<i>B. Takács</i> : Le premier imprimé sorti de la seconde imprimerie de Sárospatak	171
<i>F. Hernády</i> : Lettres inédites provenant des dossiers de la rédaction de l'annuaire „Pécsi Aurora” (1841)	172
<i>B. Dezsényi</i> — <i>É. P. Lakatos</i> : Rectification d'une erreur de l'historiographie hongroise concernant le rôle de Mihály Táncsics et d'Eftimiu Murgu dans les événements du 15 mars 1848	175
<i>A. Valkó</i> : Contribution à l'histoire du rapatriement de quelques manuscrits de la bibliothèque de Mathias Corvin	178
<i>D. Nagy</i> : L'Association des Amis du Musée et la Société des Abonnés de Szeged	179

CHRONIQUE BIBLIOTHÉCONOMIQUE

<i>S. Huszti</i> : En défense de la bibliophilie	183
<i>A. Tóth</i> : Nouvelles acquisitions du département des manuscrits de la Bibliothèque de l'Université de Budapest	186
<i>Gy. Kókay</i> : Sur les livres de référence dans les rédactions	191

COMPTES-RENDUS CRITIQUES

Ritter François : Histoire de l'imprimerie alsacienne aux XV ^e et XVI ^e siècles (<i>I. Süveges</i>)	192
A catalogue of the fifteenth-century books in the University Library Cambridge (<i>G. Borsa</i>)	193
Handbook on the international exchange of publications (<i>I. Gombocz</i>)	195
Sallai István—Sebestyén Géza : A könyvtáros kézikönyve (<i>A. Domanovszky</i>) ..	198
A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve, 1955. (<i>Gy. Szabó</i>)	204
Beliczay András—Windholz Tamás—Galánthay Jenő : A vegyi irodalom útmutatója (<i>A. Falvai</i>)	208